

СУТЬ І ЕТАПИ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА

Анотація

Розглядається необхідність дослідження сутності поняття «модернізації», «економічної модернізації», висвітлюється розвиток модернізаційних процесів у різних країнах світу та виокремлюються основні напрями їхнього здійснення при формуванні соціально-економічної політики України в умовах глобалізації. Визначено хронологічні періоди економічного розвитку модернізаційних процесів в країні та вказано на їхню роль у розвитку тваринництва. Зазначено, що основною складовою частиною модернізації тваринництва є структурні зрушення внутрішньої будови галузі, як виробничої системи, та зміцнення взаємозв'язків між її підгалузями. Наголошено, що прискоренню економічної модернізації тваринництва сприятимуть заходи, спрямовані на акумулювання необхідних ресурсів для ефективної реалізації виробничого і генетичного потенціалу та впровадження інноваційних розробок. На підставі проведеного дослідження запропоновано використання переліку критеріїв економічної модернізації в контексті з інноваційними перетвореннями.

Ключові слова: модернізація, тваринництво, інноваційні технології, забезпечення, розвиток, конкурентоспроможність.

В. В. Лаврук, к.э.н., доцент,
Подольский государственный аграрно-технический университет,
г. Каменец-Подольский

СУТЬ И ЭТАПЫ МОДЕРНИЗАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ И ИХ РОЛЬ В РАЗВИТИИ ЖИВОТНОВОДСТВА

Аннотация

Рассматривается необходимость исследования сущности понятия «модернизации», «экономической модернизации», освещается развитие модернизационных процессов в различных странах мира и выделяются основные направления их осуществления при формировании социально-экономической политики Украины в условиях глобализации. Определены хронологические периоды экономического развития модернизационных процессов в стране и указано на их роль в развитии животноводства. Отмечено, что основной составляющей частью модернизации животноводства являются структурные сдвиги внутреннего строения области, как производственной системы, и укрепления взаимосвязей между ее подотраслями. Отмечено, что ускорению экономической модернизации животноводства будут способствовать меры, направленные на аккумуляцию необходимых ресурсов для эффективной реализации производственного и генетического потенциала и внедрение инновационных разработок. На основании проведенного исследования предложено использование перечня критериев экономической модернизации в контексте с инновационными преобразованиями.

Ключевые слова: модернизация, животноводство, инновационные технологии, обеспечение, развитие, конкурентоспособность.

Постановка проблеми. Протягом тривалого періоду Україна, на принципах загальної зацікавленості мати усе необхідне для свого розвитку, імпортувала практично усі сучасні досягнення західних країн (запозичення чужих технологій, лібералізація економіки, запрошення зарубіжних спеціалістів, навчання за кордоном, залучення іноземних інвестицій), що й привело до системної кризи в усіх сферах економіки. Низка своєчасно не вирішених проблем спонукала Україну шукати особисті потенційні переваги і шляхи прискорення модернізаційних процесів на фоні їхнього світового розвитку.

В умовах стабілізації ринкових відносин у сільському господарстві та формуванні нових взаємозв'язків між аграрними, переробними й іншими підприємствами щодо виробництва, споживання і переробки сільськогосподарської продукції, особливого значення набувають актуальні питання впровадження нових методів господарювання і індустриальних технологій, які відтворюють видозмінені виробничі процеси в основних галузях підприємств та створюють умови для їхнього модернізаційного оновлення. Водночас, важливість і багатоаспектність взятої на розгляд проблеми потребує узагальнення існуючих наукових поглядів, їхнього теоретичного обґрунтування з метою формування власного висловлювання доцільності проведення модернізаційних змін на аграрних підприємствах, особливо у галузі тваринництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне і методологічне обґрунтування модернізації, її традиційних елементів, концепцій розвитку і інституціональних змін у національній економіці проводилося у наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених: З. Баумана, К. Бужимської, І. Бураковського, М. Вебера, С. Гантінгтона, Е. Дюркгейма, В. Гейця, І. Калуцького, П. Кутуєва, О. Левковець, О. Мамалуй, П. Матковського, П. Пуцентейла та багатьох інших. Однак на сьогодні ця актуальна проблема потребує подальших поглиблених і комплексних досліджень у частині теоретичного розуміння модернізаційних перетворень, власного бачення можливостей, потенціалу і перспектив модернізації галузі тваринництва.

Постановка завдання. Мета дослідження обумовлює необхідність теоретичного узагальнення наукових позицій і пошуку нових концептуальних підходів, механізмів, інструментів і методів обґрунтування поняття "економічна модернізація" та визначення основних напрямів її здійснення у галузі тваринництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження економічної сутності поняття «модернізація» й «економічна модернізація»

має важливе теоретичне і практичне значення, оскільки віддзеркалює організаційно-технічний і економічний процес, в основі якого знаходиться комплекс системних заходів, спрямованих на подолання економічного відставання, техніко-технологічне переоснащення виробництва, випуск високоякісної тваринницької продукції, її розподіл на внутрішньому ринку та задоволення потреб населення.

Низка до цих пір не вирішених проблем у розвитку основних галузей економіки обумовлює необхідність проведення дослідження сутності поняття «модернізації», визначення пріоритетних напрямів (у межах соціально-економічної політики України) її здійснення в аграрному секторі економіки [3], який потребує популяризації знань щодо особливостей модернізації його основних галузей [4].

У більшості випадків модернізація трактується як часткове удосконалення конструкції, заміна застарілого устаткування (машин, обладнання), технології виробництва, технічне й технологічне переоснащення підприємств. У результаті модернізація забезпечує вищий рівень ефективності при значно менших виробничих витратах, сприяє зменшенню (уникненню) фізичного і морального зношування фермських машин і обладнання та підвищенню продуктивності праці. Однак у даному випадку мається на увазі науковий підхід лише щодо розгляду поняття технологічної модернізації, тоді як в умовах глобалізаційних процесів воно набуває більш широкого змісту.

В окремих дослідженнях вчених, що стосуються концепцій розвитку модернізації, акцент робиться на науково-технічних проблемах і традиційних елементах модернізації. Зокрема, вважається, що «модернізація означає структурні, технологічні, інституціональні зміни в національній економіці, спрямовані на підвищення її конкурентоспроможності та забезпечення розвитку в довгостроковій перспективі», а кінцевим результатом економічної модернізації повинно стати реальне скорочення розриву між Україною та країнами з розвинутою ринковою економікою [7, с. 4; 8, с. 28].

Модернізація – це «системний реформаційний процес, націлений на досягнення компромісу між цінностями народу, політичним правлінням й економічною системою держави завдяки адаптації старих і формуванню нових інституцій та інститутів, мобілізації громади довкола національної ідеї, інтеграції до світового суспільного ладу» [9]. В іншому випадку під модернізацією розуміється «сукупність різного роду економічних, політичних, державно-правових, психологічних, культурологічних зрушень та перетворень конкретної соціально-економічної системи у

напрямі її осучаснення і постійного вдосконалення; наближення соціально-економічних систем та їхніх фрагментів до максимально можливого рівня розвиненості» [1, с. 219]. Виходячи з цих міркувань, пропонується вивчати різні зміни у соціально-економічній системі, тоді як саме виробництво і його оновлення не приймається до уваги.

У цьому контексті етапом активних суспільно-економічних перетворень вважається її «прискорений режим соціально-економічного розвитку» (реформування політичної, соціально-економічної і адміністративної сфер). Передбачалося, що процес модернізації є (за своїми ознаками) ідентичним категорії «економічний розвиток», а тому повинен зберегти національні риси, запозичити кращий досвід іноземних держав та опиратися на науково-інноваційний потенціал населення своїх територій. Однак модернізацію в усіх сферах діяльності можна здійснювати без нав'язування західного досвіду, оскільки порушення рівноваги між сучасністю та традиційністю призводить до конфліктів та невдалих спроб проведення модернізації.

Дослідження і узагальнення наукових позицій вчених дало можливість виділити хронологічні періоди економічного розвитку модернізаційних процесів: активізація ринкових перетворень (1991-1998 рр.) сприяла появі етапу тимчасового трансформаційно-економічного спаду розвитку економіки. Після цього починається відновлювальний етап (1999-2002 рр.), характерними ознаками якого є подолання низки інституціональних і ринкових наслідків уповільнення розвитку економіки та помітний ріст основних макроекономічних і соціальних показників. Він же став основою для етапів активного інвестиційного зростання (2003-2006 рр.) і якісно нового модернізаційного росту економіки (2007-2009 рр.), протягом яких спостерігається розвиток виробничо-соціальної інфраструктури та інвестиційно-інноваційних процесів.

Тут варто відзначити п'ятий етап (2010-2015 рр.) – це етап антикризових реакцій на наслідки світової фінансової кризи. У цей час активізується процес модернізації економіки, спостерігається економічне зростання в різних її галузях і секторах, особлива увага надається еколого-ресурсозберігаючому оновленню і економічному відтворенню. За ним слідує шостий етап (2016-2020 рр.), який у перспективі передбачає позитивні зміни у галузях економіки, інтенсифікацію виробництва, розвиток альтернативних технологій, повну модернізацію виробничих процесів (насамперед у тваринництві) за рахунок залучення власних і запозичених інвестицій, використання біотехнологій (основою яких є високотехнологічні методи профілактики захворювань, діагностики і лікування сільськогосподарських тварин).

За останні роки в Україні кількість підприємств, що займалися модернізаційно-інноваційною діяльністю різко зменшилася і становить 13% від загальної кількості підприємств, тоді як у Нідерландах – 62%, Австрії – 67, Німеччині – 69, Данії – 71, Ірландії – 74%. При цьому частка інноваційної у загальному обсязі реалізованої продукції в Україні становить лише 6,7% (у Південній Кореї – 65%, Японії – 67, США – 78%) [5, с. 180].

Сприймати серйозно наукові тези про те, що під модернізацією слід розуміти зміну поколінь технологій, не варто, оскільки питання про техніко-технологічний розвиток не можна відокремити від проблеми існування суспільного середовища, яке сприяє процесам відтворення, впровадження і використання технологій. Наразі підприємствам залишається бути готовими (належний рівень науки, освіти, доступність внутрішньої політики і соціальних стандартів) до рішучих змін і впровадження прогресивних технологій у основних галузях виробництва. Все це зумовить зміцнення індустріальної основи, розвиток виробничого і науково-технічного потенціалу підприємств, підвищення рівня матеріального становища і умов життя працівників їхніх галузей, зміцнення продовольчої безпеки держави.

У цьому контексті особлива увага повинна надаватися процесу підготовки спеціалістів, особливо молодих, для розробки заходів з впровадження новітніх технологій, виробництва якісної інноваційної продукції в основних галузях аграрних підприємств, які здійснюють модернізацію їхньої техніко-технологічної бази. Натомість основним завданням держави виступає створення сприятливого середовища (бюджетні надходження, податки, пільги, кредити, санкції) для покращення регулювання інвестиційних, модернізаційних і інноваційних процесів, фінансування і реалізація державою інноваційних проектів, формування мотиваційних механізмів, здатних забезпечити раціональне використання людських ресурсів та структурно-технологічну модернізацію виробництва у тваринництві.

У даний час найбільш важливою є модернізація аграрного сектору, особливо техніко-технологічна модернізація матеріально-технологічної бази виробництва у галузі тваринництва, де значна увага надається інноваційній селекції тварин [6], що спрямовується на створення і використання нових типів (відповідають вимогам сучасних технологій) сільськогосподарських тварин з покращеними якісними показниками, високою продуктивністю, а за генетичним потенціалом мають подібні характеристики із зарубіжними аналогами.

Слід зазначити, що у наукових дослідженнях поняття «економічна модернізація» трактується як «соціально-економічна» та «організаційно-економічна». Таке пояснення не потребує заперечень, оскільки не можна забезпечити економічний розвиток виробництва без розробки організаційних і соціальних заходів, які стосуються безпосередніх працівників. У більшості випадків характеризуються такі поняття, як «модернізація країни», «модернізація економіки», «модернізація аграрного сектору», «модернізація підприємства», «соціально-економічна модернізація», «економічна модернізація», де стверджується про передбачення масового впровадження інновацій в усіх сферах діяльності, сприяння створенню нових видів бізнесу та формування усіх необхідних елементів інноваційної інфраструктури [2].

Все це стосується створення умов для активізації розвитку виробничої і соціальної інфраструктури, ефективного фермерського та присадибного виробництва, запровадження прогресивних екологічно безпечних технологій виробництва тваринницької продукції. Добитися цього практично неможливо без прямої державної підтримки (відповідно до вимог СOT) не тільки галузі тваринництва, але й всього аграрного сектору економіки, а також модернізації системи відповідних наукових сільськогосподарських досліджень (повинні відповідати прогресивним освітнім стандартам і сучасним вимогам сільського господарства), надання дорадчих і консультативних послуг.

Отже, визначення модернізації можна також подати як інституційні, техніко-технологічні, системно-структурні перетворення, що відбуваються у конкретній галузі національної економіки і виробничій системі з метою підвищення її конкурентоспроможності. При цьому ефективність модернізації (рівень економічного зростання) в аграрному секторі, зокрема у тваринництві, досягається шляхом консолідації впливових реакцій держави [10], бізнесових структур, підприємств і їхніх працівників.

Водночас соціально-економічна модернізація відіграє важливу роль при здійсненні (з допомогою ефективних механізмів і методів) модернізації державної економічної політики, виробничо-технологічної бази галузей тваринництва та системи соціального захисту його працівників. Економічна модернізація в основному характеризує постійне удосконалення форм і методів управління економікою, виробничими системами (підсистемами), підприємством, виробничими процесами і технологіями та здійснює позитивний вплив на кінцевий результат діяльності аграрних підприємств.

Основними її складовими (можуть бути використані у галузях тваринництва) слід вважати новітні джерела енергії (замінують зусилля людей і тварин); сучасні машини, устаткування і індустріальні технології (на заміну простих знарядь праці); запровадження нових напрямів спеціалізації, кластерів і моніторингу економічної діяльності (виробництво, розподіл, споживання); постійне забезпечення розширення виробництва і реалізації якісної продукції; запровадження інноваційних форм товарно-грошових (на виробництві) і соціально-трудова (у трудових колективах) відносин на аграрних підприємствах.

Основною метою модернізації є забезпечення ефективного розвитку тваринництва за рахунок акумулювання виробничих ресурсів, людського потенціалу, власних і запозичених інвестицій, прогресивних інновацій та спрямування їх на виробництво наукомістких і високотехнологічних видів продукції. На основі цього важливо забезпечити процес формування нового виду (сучасної моделі) економічної діяльності, пов'язати цей процес з інноваційними перетвореннями (механізмом модернізації), які відповідають новій системі інтересів, цінностей і пріоритетів. Як критерії економічної модернізації можна визначити:

- техніко-технологічні зміни, в основі яких знаходяться знання і наукові досягнення у цій сфері діяльності;
- розвиток ринків інноваційних видів тваринницьких продуктів;
- поглиблення суспільно-технічного поділу праці;
- покращення роботи торгівельного і обслуговуючого секторів господарств;
- забезпечення стійкого економічного зростання виробництва у основних галузях підприємств.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, під економічною модернізацією слід розуміти безперервний процес розвитку науки і техніки, що обумовлює позитивні прогресивні зрушення у тваринництві під впливом техніко-технологічних, життєвозабезпечуючих, інвестиційно-інноваційних, сервісно-обслуговуючих і людських чинників, спрямованих на оновлення (відповідно до нормативних вимог і технічних умов) і ефективний розвиток галузі та виробництво її якісної конкурентоспроможної продукції.

Узагальнення результатів дослідження дають теоретичне підґрунтя для ствердження про те, що модернізація є об'єктивно діючим, історичним процесом, який поетапно відбувається не тільки в усіх країнах світу, але й в Україні. Вважаємо, що у перспективі для прискорення модернізації аграрних підприємств і їхніх основних галузей слід своєчасно розробляти

заходи, спрямовані на концентрацію необхідних ресурсів для реалізації їхніх інвестиційних і інноваційних програм та кадрове забезпечення усіх цих процесів. Насамперед це стосується техніко-технологічного переоснащення тваринництва і тих виробничих підрозділів підприємств, які є найбільш важливими у виробництві інноваційної продукції.

Список використаних джерел:

1. Бужимська К. О. Теорія модернізації: виникнення, розвиток, сучасний стан [Електронний ресурс] / К. О. Бужимська // Вісник ЖДТУ. – №2 (44). Економічні науки. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/3071/1/216.pdf>.
2. Гальчинський А. С. Інноваційна стратегія українських реформ / [А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, А. К. Кінах, В. П. Семиноженко]. – К.: Знання України, 2002. – 336 с.
3. Геєць В. Ліберально-демократичні засади: курс на модернізацію України / В. Геєць // Економіка України. – 2010. – №3. – С. 4-20.
4. Калущий І. Ф. Модернізація аграрних підприємств / І. Ф. Калущий, П. Є. Матковський // Сталий розвиток економіки. – 2013. – №1. – С. 15-18.
5. Кірдіна О. Г. Обмеження та орієнтири техніко-технологічного розвитку України в умовах глобалізації / О. Г. Кірдіна // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – №4, Т. 1. – С. 179-184.
6. Кучер Л. Ю. Шляхи підвищення ефективності виробництва молока на інноваційній основі / Л. Ю. Кучер, А. В. Кучер // Економіка АПК. – 2013. – №3. – С.70-75.
7. Левковець О. М. Модернізація економіки України: зміст, умови, ризику / О. М. Левковець // БізнесІнформ. – 2011. – №10. – С.4-9.
8. Мамалуй О. О. Про зміст механізму модернізації української економіки / О. О. Мамалуй // Вісник Національної юридичної академії ім. Я. Мудрого. – 2010. – №3. – С.27-35.
9. Матковський П. Є. Модернізація економіки України: витоки, сутність, очікувані результати [Електронний ресурс] / П. Є. Матковський. – Режим доступу: Modernization%20of%20economic%20of%20Ukraine.pdf.
10. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [Електронний ресурс] // Кабінет Міністрів України: Розпорядження, Стратегія від 17.10.2013, №806-р. – Режим доступу: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p.

Vitaliy Lavruk, PhD in Economics, Associate Professor,
State Agrarian and Engineering University in Podillia,
Kamianets-Podilskyi

**THE ESSENCE AND STAGES OF MODERNIZATION PROCESSES AND
THEIR ROLE IN LIVESTOCK DEVELOPMENT**

Summary

The need to study the essence of the concept of "modernization", "economic modernization" is considered. The development of modernization processes in different countries is highlighted and the main directions of their implementation in the formation of social and economic policy of Ukraine under globalization are distinguished. The chronological periods of economic modernization processes in the country are determined and their role in the development of animal husbandry is given. It is noted that the main part of the livestock modernization makes the structural changes the internal structure of the industry as the production system, and strengthening linkages between its subsectors. It is emphasized that the measures of

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

accumulation the necessary resources for the effective implementation of the production and genetic potential and introducing innovative products will accelerate the economic modernization of the livestock. The use of the criteria of economic modernization in the context of innovative reforms is suggested based on the research.

Keywords: modernization, breeding, innovative technologies, software development, competitiveness.

References:

1. Buzhym's'ka, K.O. (2008). Theory of modernization origin, evolution, current state. Visnyk ZHDTU [Bulletin of the ZhDTU], vol. 2(44), pp. 216-226. Available at: <http://eztuir.ztu.edu.ua/3071/1/216.pdf> (in Ukr.).
2. Hal'chyn's'kyy, A.S. Geyets, V. M. Kinakh, A.K. and Semynozhenko, V.P. (2002). Innovatsiyna stratehiya ukrayins'kykh reform [Innovation Strategy reforms Ukrainian]. Znannya Ukrayiny, Kyiv, Ukraine, 336 p. (in Ukr.).
3. Geyets, V. (2010). Liberal democratic principles: a course on modernization of Ukraine. Ekonomika Ukrayiny [Economy of Ukraine], vol. 3, pp. 4-20 (in Ukr.).
4. Kaluts'kyy, I. F. (2013). Modernization of agricultural enterprises. Stalyy rozvytok ekonomiky [Sustainable development of the economy], vol. 1, pp. 15-18 (in Ukr.).
5. Kirdina, O.G. (2011). Limitations and orientations of technical and technological development of Ukraine under globalization. Marketynh i menedzhment innovatsiy [Marketing and Management of Innovations], vol. 4, no. 1, pp. 179-184 (in Ukr.).
6. Kucher, L.Yu., Kucher, A.V. (2013). Ways to improve the efficiency of milk production based on innovative. Ekonomika APK [Economy of agroindustrial complex], vol. 3, pp. 70-75 (in Ukr.).
7. Levkovets, O.M. (2011). Modernization of Economy of Ukraine: the content, conditions, risks. BiznesInform [BusinessInform], vol. 10, pp. 4-9 (in Ukr.).
8. Mamaluy, O.O. (2010). On the content mechanism modernization of the Ukrainian economy. Visnyk Natsional'noyi yurydychnoyi akademiyi im. Ya. Mudroho [Bulletin of the National Law Academy named Ya. Mudroho], vol. 3, pp. 27-35 (in Ukr.).
9. Matkovskyy, P.E. Modernization of Economy of Ukraine: origins, nature, expected results. Available at: <http://personal.pu.if.ua/depart/petro.matkovsky/resource/file/pdf/Modernization%20of%20economic%20of%20Ukraine.pdf> (in Ukr.).
10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013). Order «The development strategy for the agricultural sector until 2020». Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p> (in Ukr.).

